

Cursus- en lezingenproject rondom de Koreaanse theologe Chung Hyun Kyung (1992-1997)

Sieth Delhaas

Inleiding Aziatische feministische theologie	4
Korea	4
Minjung theologie	5
Vrouw	6
Vrouwenorganisaties	7
Voorbeelden.....	8
Chung en de Aziatische feministische theologie.....	10
De moeders.....	10
Op de universiteit	12
Nog een moeder	12
Aziatische methode	13
De strijd om weer de zon te zijn	15
Om een authentiek persoon te zijn.....	15
Welke krachten?	16
Ervaringstheologie.....	16
Haar moeders	17
Chung en de Minjung theologie	19
Wat is Minjung theologie?	21
Hoe gaan Koreaanse vrouwen om met Han?	24

Sinds haar opzienbarende optreden tijdens de 7^e Assemblee van de Wereldraad van Kerken in Canberra, Australië, februari 1991, is de Koreaanse vrouw en doctor in de theologie Chung Hyun Kyung een omstreden figuur in kerkelijke kringen.

Onder vrouwen - in elk geval in Nederland - circuleert haar openingstoespraak en wordt deze met enthousiasme en herkenning ontvangen.

Naar aanleiding van deze verrassende en ontroerende openingsceremonie, het lezen van haar boek *De strijd om weer de Zon te zijn*¹, door haar eigen ervaringen tijdens de deelname aan de European Peace Pilgrimage in 1992 tijdens het zogenaamde Columbusjaar, en door haar deelname drie jaar later aan de Vierde Wereldvrouwen Conferentie in Beijing heeft Sieth Delhaas tussen 1992 en 1997 op diverse plaatsen in Nederland cursussen en lezingen gegeven over de theologie en het leven van deze Zuid-Aziatische theologe.

In dit document zijn vier lezingen opgenomen. Deze zijn tijdens genoemde periode op diverse plaatsen in het land in cursussen en bijeenkomsten voor met name vrouwengroepen gehouden.

Eén van de nadelen om deze stukken in één project onder te brengen, is dat er hier en daar overlappingen in zitten. Excuus daarvoor!

Chung heeft ondanks haar jeugdige leeftijd (*1957) een bewogen leven achter zich. Dit heeft haar bewogen een radicale keuze voor Azië en vrouwen te maken.

Zij schrijft daarover in haar boek, dat in het voorjaar van 1992 in het Nederlands is uitgekomen en zegt over zichzelf:

‘Hoe meer ik een ‘goede’, professionele theoloog volgens de definitie van Europese en Amerikaanse theologen werd, hoe meer ik vervreemd raakte van mijn moeders en mensen als zij.

Nu is het me duidelijk geworden dat ik niet langer zogenaamde ‘intellectuele’ theologie wil beoefenen in een poging vragen van bevoorrechte Europeanen te beantwoorden. Ik wil theologie beoefenen in solidariteit met en uit liefde voor mijn moeder zodat ik gekruisigde mensen - als zij - weer tot leven kan wekken door stem te geven aan hun kwellingen en pijnen, vooral die Aziatische vrouwen die zich in een blanke, kapitalistische, door mannen overheerste wereld aan de onderkant van de onderkant van de geschiedenis bevinden.’

Het opzienbarende van haar toespraak op de Assemblee was, dat zij begon met een gebed waarin de geesten van overleden mensen uit verschillende tijden en landstrekken werden aangeroepen. Om er enkele te noemen: ‘Kom geest van Hagar, de Egyptische zwarte slavin die werd uitgebuit en vervolgens afgedankt door Abraham en Sara, de stamouders van ons geloof’ en ‘Kom geest van de Koreaanse vrouwen in het Japanse “prostitutieleger” tijdens de Tweede Wereldoorlog, die werden gebruikt en verscheurd door bloeddorstige soldaten’ en ‘Kom, geest

---

¹ Chung Hyun Kyung, *De strijd om weer de zon te zijn. Proeve van een Aziatische feministische theologie* (Baarn 1992)

van de bevrijder, onze broeder Jezus, die werd gefolterd en gedood aan het kruis', enzovoort...

Met het aanroepen van die geesten barstte de discussie op de Assemblee los over *syncretisme*, een begrip dat de hele kerkgeschiedenis al opduikt en dat binnen de christelijke kerken staat voor ketters en voor een vermenging van godsdiensten.

Dat haar spreken aansluit bij de belevings- en geloofswereld van vrouwen, komt omdat daarin elementen te vinden zijn die ook in de Nederlandse feministische theologie opduiken en een belangrijke rol spelen: zoeken naar spiritualiteit van vrouwen, nieuwe godsbeelden, eigen rituelen, eigen liturgie².

---

² Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=iwFBK1kPbLE>

Inleiding Aziatische feministische theologie

Sieth Delhaas

Chung gaat in haar boek *De strijd om weer de zon te zijn*, uitvoerig in op wat Aziatische feministische theologie is. Feministische theologie is een bevrijdingstheologie.

Bij bevrijdingstheologie altijd kijken naar context.

Als we toespraak en theologie van Chung willen begrijpen moeten we dus eerst iets weten van Korea als land in de wereld; als samenleving, als cultuur en als godsdienst en tenslotte de plaats van de vrouw in het geheel.

Korea

Korea betekent: Land van ochtendgloren.

Het land ligt tussen China, Rusland en Japan in. Is één van de oudste staatkundige eenheden namelijk vanaf 668. Het is door Japan gekoloniseerd van 1905 tot 1945.

Van 1951 tot 1953 hebben de V.S. van Amerika en Rusland hun conflicten uitgevochten op het grondgebied van Korea. Het land werd daardoor verdeeld in een communistisch Noorden en een zogenaamd democratisch Zuiden.

Door deze oorlog, waaraan ook Nederlandse strijdkrachten deelnamen, is het land totaal verwoest. Het land, dat voordien redelijk welvarend was, behoort sinds die tijd tot de Derde Wereldlanden.

In Noord Korea wonen circa 18 miljoen mensen. In Zuid Korea circa 42 miljoen.

De regering van Zuid Korea, het land waarin Chung is geboren, heeft tot 1987 een militair dictatoriaal regime gevoerd, waarin het volk niets had in te brengen. Daarna kreeg het een schijn van democratie in verband met de naderende Olympische Spelen in 1988.

De overheid keerde zich na de oorlog volledig tot de V.S. en wilde zo snel mogelijk de Westerse vooruitgang en technologie overnemen.

In de jaren zestig is de industrialisering waanzinnig snel gegaan. In 1960 leefden er nog 200.000 mensen op de rand van de hongerdood en waren er 2.600.000 werklozen. In 1962 stond het BNP nog op \$ 82 per hoofd van de bevolking. Twintig jaar later, in 1982 staat het op \$ 1.740 per hoofd.

De Koreaanse regering wil liefst zo snel mogelijk van het stempel af te behoren tot de Derdewereldlanden, ook al is het het rijkste van die landen. Als alles zich voortzet zoals het nu gaat, zal Korea aan het eind van deze eeuw inderdaad bij de geïndustrialiseerde landen van de wereld behoren.

Of dat voor iedereen zo goed is?

De boeren zijn hun positie in de samenleving kwijt geraakt sinds de VS haar landbouwoverschotten dumpst in Korea. Voorzag Korea zichzelf in 1965 nog voor 90% van voedsel, in 1985 is dat al terug gebracht tot 45%. Bijeenkomsten van boeren om zich tegen deze politiek te verzetten, worden verklikt en door de politie hardhandig uit elkaar geslagen.

De middenklasse is welvarend, maar de arbeidersklasse is arm. De arbeidersklasse bestaat vooral uit voormalige boeren, die door de achteruitgang van de landbouw in de jaren zestig met tien miljoen naar de steden zijn getrokken.

De Koreaanse overheid doet alles om het grote industrieën zo goed mogelijk naar de zin te

maken.

Het zijn niet alleen buitenlandse ondernemingen die naar de ogen worden gekeken, maar ook rijke familieclans die zich in de industrie hebben genesteld, hebben vrij spel.

Korea heeft de langste werkweken van de wereld: gemiddeld 57 uur, maar werkweken van 80 uur zijn geen uitzondering. Soms moeten de arbeiders twee of drie dagen achter elkaar werken zonder te slapen. Het land haalt dan ook het wereldrecord met bedrijfsongevallen. Vrouwen werken langer dan mannen en verdienen maar een derde of de helft van het loon van de mannen.

Door de industrialisering is de samenleving van Korea sinds de jaren zestig gigantisch veranderd.

Die veranderingen hebben ook gevolgen voor de godsdienst. Sinds ongeveer 372 is het boeddhisme in Korea belangrijk, vooral voor het gewone volk. De confuciaanse ethische leer is er vanaf 500 jaar vooral voor de hogere standen. Echter het sjamanisme (de voorouderverering) is ten diepste het Koreaanse volksgeloof.

De mannen vereren de voorvaderen, de vrouwen de huisgoden, die zorgen voor de harmonie en de vrede in huis.

Het Christendom is niet via kolonisatie in Korea gekomen, maar door een katholiek boek dat in 1777 in Korea terecht kwam. De christelijke gemeenschap die ontstond, is vervolgd. In de 19e eeuw kwamen er missionarissen. De christelijke kerk heeft altijd een ingang gehad via de armsten van de bevolking. Nu is 1/4 van de bevolking christen en elk jaar groeit bijvoorbeeld de katholieke kerk met 100.000 leden.

Van de 42 miljoen mensen in Zuid-Korea zijn er 5 miljoen protestant en 2 miljoen katholiek.

De industrialisatie veroorzaakte het bankroet van het Confucianisme (zegt dr. Kim Yong Bock in 'Trouw' van 7-7-1987). Confucianisme en verering van voorouders heeft de bevolking behoudend gemaakt en weinig open voor veranderingen. De oude godsdienst was niet meer bruikbaar in de veranderende industriële samenleving. De kerk stond altijd voor het Koreaanse volk tegenover de dictatoriale regering. Maar na 1945 heeft ook de kerk zich tot de VS. gewend, daarin nog gestimuleerd door de Koreaanse oorlog, waar de invloed van de VS in Zuid Korea nog groter werd. Daardoor verloor de kerk haar geloofwaardigheid.

Sinds de zestiger en zeventiger jaren is de kerk meer oecumenisch geworden en komt zij weer op voor de rechten van de armsten. In 1987 hebben bijvoorbeeld 330 priesters een hongerstaking gehouden tegen de dictatuur.

Minjung theologie

De kerken hebben nu een groot krediet onder het volk. Mensen zoeken naar identiteit omdat ze die door de migraties van platteland naar de steden, maar ook door de oorlog, zijn kwijt geraakt. Ze zoeken een 'thuis' en de kerk geeft hen die.

Hierin schuilt een groot gevaar. Veilig voelen en zich niet bewust zijn van wat er in de wereld gebeurt.

Daardoor is de Minjung theologie ontstaan, vooral in de Protestantse kerken, die de mensen bewust maakt van hun burgerrechten en rechten in hun werk en de kerken geven hen op dit gebied ook advies.

Het vechten voor gerechtigheid zal hen zelfs op de barricaden brengen.

Het is logisch dat de overheid de kerk met achterdocht gadeslaat en dat priesters zowel als predikanten en gemeenteleden, nogal eens in de gevangenis belanden.

De Presbyteriaanse kerk, waarvan Chung lid is, is de snelst groeiende. Het is een vrome kerk, oecumenisch en zeer maatschappelijk betrokken. Vroeger was het zo, en Chung heeft dat ook nog gedaan, dat studenten uit de 3e Wereldlanden naar Europa of de V.S. gingen om na hun theologiestudie in hun eigen land, die nog even te verfijnen in het westen. Nu is dat anders. Vanaf 1986 kunnen Europese theologen terecht in Korea (naar het voorbeeld van Latijns-Amerika) om daar de Minjung theologie zich eigen te maken.

Het praktisch inzicht krijgen de studenten door de Koreaanse situatie van binnen uit te leren kennen.

Onder spirituele vitaliteit verstaat de Minjung theologie: de kracht om moeilijkheden, pijn en lijden te doorstaan.

Vrouw

De vrouw heeft in het Confucianisme geen rechten, zij is ondergeschikt aan haar vader of broer en als ze trouwt aan haar man. Als ze geen zoon baart is dat een schande, waardoor vrouwen hun man ook nu nog vragen om bij een andere vrouw een zoon te verwekken. De hedendaagse druk tot geboortebeperving heeft in die gewoonte geen verandering gebracht.

60% van de arbeiders zijn vrouwen, 80% van hen zijn jonge meisjes en ongehuwde vrouwen. Ze werken onder onmenselijke omstandigheden en over de lonen heb ik al verteld.

Gehuwde vrouwen werken alleen in de informele sector, hier zeggen we tijdelijke baantjes, zoals op de markt, als dienstbode, als hulp in de bouw, in bars of in openbare badhuizen. Mishandeling door de echtgenoot is gewoon. (Maar daar kijken wij ook niet meer van op). Anderzijds is de Koreaanse samenleving op zich minder gewelddadig tegenover vrouwen. Meisjes en vrouwen kunnen 's avonds gewoon op straat lopen.

Waarom zo breed op in gegaan? Aziatische feministische theologie is een contextuele bevrijdingstheologie en je kunt er niets van begrijpen als je die gegevens niet hebt.

Wat geeft Chung nu aan als oorzaak voor het ontstaan van deze theologie?

Chung zegt in haar boek: theologische vragen komen niet uit de lucht vallen. Ze komen op uit mijn woede, omdat ik weiger nog langer slachtoffer te zijn. Theologie is van levensbelang: er moet antwoord gegeven worden op onze vragen. Ons eigen leven is de bron waaruit wij putten.

De opkomst van een feministisch, op bevrijding gericht theologisch bewustzijn onder Aziatische vrouwen, is heel jong. In sommige landen begon ze in de zeventiger jaren en begon omdat vrouwen meededen aan politieke en theologische bevrijdingsbewegingen, waarin mannen de boventoon voerden.

In 1980 werd de Koreaanse Vereniging van Vrouwelijke Theologen opgericht door christenvrouwen die door hun ervaringen in de jaren zeventig tot de ontdekking waren gekomen dat kerk en samenleving door seksisme worden bepaald. In die tijd begonnen Aziatische vrouwen te strijden voor hun, zoals Chung het noemt, volledig mens-zijn en ze begonnen zich in hun eigen taal uit te spreken over hun ervaring van het goddelijke.

Aziatische vrouwen hadden dat al eerder gedaan, toen in het begin van deze eeuw de antikoloniale en nationalistische bewegingen op kwamen.

Vrouwen vochten zij aan zij met de mannen om de macht van het vaak westerse imperialisme te doorbreken. Toen de vrouwen door deze strijd politiek bewust werden, begonnen ze ook de feodale en patriarchale gebruiken in hun eigen land ter discussie te stellen. Tot de jaren zeventig van deze eeuw zijn de radicale vrouwenbewegingen in de meeste Aziatische landen onderdrukt. Elke andere strijd dan tegen het kolonialisme werd in de kiem gesmoord. De vrouwen werden juist aangespoord zich in hun huizen terug te trekken.

Die rol van de vrouwen uit radicale strijd tegen het kolonialisme is juist in deze tijd door vrouwelijke historici weer naar voren gebracht.

De huidige vrouwenbeweging, die heel snel groeit, vindt hier haar oorsprong. Het volk werd na het kolonialisme opnieuw slachtoffer van plaatselijke machtselites, semi-feodalisme, kapitalisme en militarisme. Ook daarin vochten de vrouwen weer naast de mannen. Maar intussen waren ze er achter gekomen dat vechten voor een door mannen bepaalde gerechtigheid nooit tot een holistische bevrijding voor vrouwen zou leiden.

Vrouwenorganisaties

Vanaf die tijd begonnen vrouwen zichzelf te organiseren om gerechtigheid voor henzelf aan de orde te stellen. In het decennium van de vrouw, dat door de Verenigde Naties werd uitgeroepen van 1975-1985 vonden de Aziatische vrouwen veel steun.

Ook christelijke vrouwen kregen door dat hun kerken de meest achtergebleven instituten waren in hun samenleving. Chung zegt, dat, toen de maatschappij onder druk van de vrouwenbeweging hun patriarchale praktijken gingen herzien, de kerken nog probeerden een 'onveranderlijk goddelijk instituut te blijven'. (Let op hoe anders dan de seculiere informatie, waar men zegt de kerk strijdt voor het volk. Maar niet voor vrouwen!)

Met behulp van drie organisaties, die na de oorlog zijn opgericht, is de feministische theologie in Azië ontstaan nl: de Christelijke Conferentie van Azië (CCA), de Oecumenische Vereniging van Derde Wereld-theologen (EATWOT)³ en het tijdschrift *In God's Image* (IGI).

De CCA wilde vooral het recht van een eigen nationale, identiteit ondersteunen. Ze ondersteunden de bevrijdingsstrijd van de landen. Ik herinner mij problemen van Indonesië. Onze kerk tegenover de zusterkerk in Indonesië, die vrij wilde van Nederland. Wij vonden dat wij gezag hadden. Sommige, theologen, zoals prof. Verkuyl, ondersteunden de vrijheidsstrijd van de Indonesische bevolking. Zo kom je als christenen tegenover elkaar te staan waar het gaat om machts- en economische belangen. Maar op een gegeven moment kwamen de kerken er achter: we

---

³ Zie: [De-theologie-van-Marianna-Katoppo](#)

moeten niet alleen maar nationale bevrijding ondersteunen, we moeten ook kijken naar de rest van de samenleving. Ze kwamen er achter, dat nationalisme vaak betekende de strijd van een elitair groepje, dat samenspande met westerse onderdrukkers. De kerk zou moeten kijken naar hoe de samenleving in elkaar zit, de bedrijven, de arbeiders, de armen. In dat alles kwamen de vrouwen niet voor, totdat vrouwen zichzelf lieten horen in de boven aangehaalde strijd.

Ik zal jullie de lange weg besparen van de vrouwen door deze instituten. Mannen ontkenden gewoon dat er een vrouwenprobleem was, maar langzamerhand kwam er erkenning en dat werd met zoveel woorden ook uitgesproken na een lange strijd.

Voorbeelden

In de 2e EATWOT-conferentie is het volgende in de slotverklaring opgenomen, nadat drie sterke Afrikaanse vrouwen zich voor de vrouwenzaak hadden opgeworpen:

“wij erkennen dat Afrikaanse vrouwen een actieve rol hebben gespeeld in de Kerk en in het vormgeven van onze geschiedenis (...) Maar wij kunnen er niet aan voorbijgaan dat zij in het verleden waren uitgesloten van onze theologische inspanningen. De toekomst van de Afrikaanse theologie moet de rol van vrouwen in de theologiebeoefening serieus nemen.

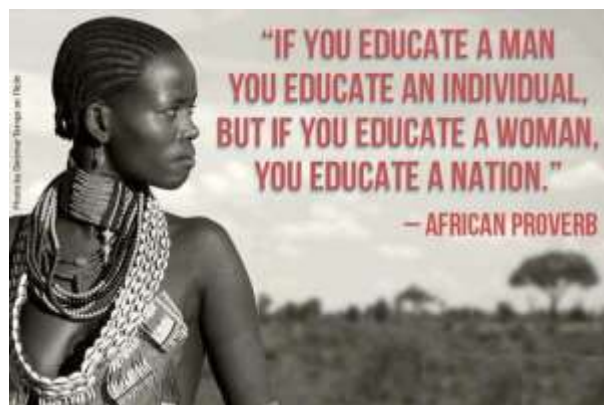
Maar in 1981 brandde de woede van de vrouwen pas goed los op de 5e Internationale EATWOT-conferentie in New Delhi. Het was opvallend dat zelfs geen enkele van de vrouwelijke theologes was uitgenodigd om een officiële voordracht te houden. De mannelijke theologen verweten de vrouwen zelfs dat ze zich voor het karretje lieten spannen van met te veel vrije tijd behepte vrouwen uit de middenklasse van het kapitalistische Westen.

Maar de vrouwen weerden zich fel en maakten de mannen duidelijk dat seksisme deel uitmaakt van het alledaagse web van onderdrukking waarin de meesten leven.

Chung geeft er in haar boek een heel christelijk voorbeeld van.

Veel Aziatische vrouwen moeten lijden verduren als gevolg van de verheerlijking van het lijden in de kerk waartoe ze behoren. Een van de Aziatische theologes vertelde haar dat haar ex-man, leider van de katholieke arbeidersbeweging en een vroom christen, haar opdroeg te lijden als ze zijn liefde wilde. Hij zei: ‘Je bent mijn liefde niet waard omdat je meer dan twintig jaar lang niet hebt geleden voor mij zoals mijn moeder voor mij leed. Jij hebt nog maar twee jaar voor mij geleden. De Aziatische vrouw zei dat die woorden de zelfde waren als die elke dag in de katholieke mis werden gelezen, dat gebed begint: ‘Ik ben uw liefde niet waardig Heer.’ Zij legde in haar kerkelijk- en huwelijksleven een verband tussen lijden en liefde. Om een goed christen te zijn in haar kerk moest ze lijden, net zoals ze om een goede echtgenote te zijn moest lijden in haar huwelijk.

Chung kent nog meer van zulke verhalen over het lijden van vrouwen. Op een internationale vergadering in 1983 met Eerste Wereld-theologen kwam er een doorbraak op de EATWOT-conferentie vergadering wat betreft het het seksisme. Eerste en

Derde wereldvrouwen zagen hoeveel overeenkomst er was tussen hun ervaringen met seksisme. Maar verschillen in hun sociaal-politieke achtergrond verhinderden de vrouwen uit de westerse- en derdewereld-cultuur een gezamenlijke agenda op te stellen waarop zij zich konden verenigen om de door mannen gegeven interpretatie van theologie ter discussie te stellen’.

In de slotverklaring stelden de derde wereldvrouwen vast:

‘Derde Wereldvrouwen houden vol dat seksisme niet afzonderlijk moet worden aangepakt, maar in de context van de totale strijd voor bevrijding in hun landen.’

Chung en de Aziatische feministische theologie

Sieth Delhaas

In haar boek *De strijd om weer de zon te zijn* gaat Chung in op theologische gedachten van Aziatische vrouwen over het mens-zijn. Ze vraagt zich af wie Jezus is voor Aziatische vrouwen. Wie Maria? De opkomst van een Aziatische feministische spiritualiteit en de bijdragen aan en de toekomst van de Aziatische feministische theologie.

Op een dag als deze kunnen we dat niet allemaal behandelen. Misschien later haar boek lezen. Nu gaan we in op de theologie van Chung, zoals we vanmiddag doen met ingaan op Aziatische theologie: we kijken wie is Chung zelf.

Chung is een vrouw, geboren in 1957, die opgroeide in de hoofdstad Seoul en die jarenlang geleden heeft onder zelfhaat. Het schrijven van haar boek 'De strijd om weer de zon te zijn' is voor haar niet alleen een manier geweest de heelwording van vele Aziatische vrouwen te verwezenlijken, maar ook om haar eigen heelheid en schoonheid onder ogen te leren zien.

In Chungs leven zijn twee belangrijke gebeurtenissen die haar theologiseren hebben beïnvloed.

Haar politisering binnen de Koreaanse studentenbeweging en het ontdekken van haar natuurlijke moeder. Daarmee samenhangend is ook een beetje het verliezen van één van de moeders.

De moeders

Chung kwam aanvankelijk uit een welgestelde familie. Ze was enig kind. Toen ze tien jaar was ging haar vader failliet, en het gezin was van de ene dag op de andere arm. Vanaf dat moment richtte Chung zich erop uit de arme buurt te komen, waar ze toen moesten gaan wonen. Ze miste haar oude woonomgeving. Daar was alles 'normaal': het hele jaar door bloeiden er bloemen en nu leefde ze in een wereld waar alles kaal en bedreigend was. De kinderen die in haar oude buurt woonden, gebruikten geen smerige woorden en ze had het gevoel dat ze een paradijs verloren had.

Eigenlijk heeft ze zich nooit willen identificeren met de arme mensen uit haar buurt en ze zonderde zich af. Ze studeerde keihard, omdat ze voelde, dat dat de enige weg was om uit die armoede te verdwijnen. Ze slaagde er met een ijzeren discipline in op de meest prestigieuze middelbare school van Korea te komen, een school die als een springplank werd gezien om carrière te maken. De meeste kinderen kwamen uit vooraanstaande families.

Probleem voor Chung, ze voelde zich evenmin met deze kinderen verbonden. Hun arrogantie en vanzelfsprekendheid waarmee ze hun welvaart accepteerden, stootten Chung af. Ze kende nu de kloof tussen twee klassen. Anderen rijk, zij in feite arm.

Op school droeg iedereen een uniform, dus uiterlijk waren er geen verschillen te zien tussen de welgestelde kinderen en Chung, maar de inhoud van hun lunchpakketten, gaven volgens haar precies aan waar het verschil lag. Ze kon niet begrijpen waarom alle kinderen elke dag weer allerlei Amerikaanse lekkernijen op hun brood hadden. Ze verbaasde zich steeds meer over de grote economische kloof die er bestond tussen mensen. Ze begon eraan te twijfelen of God wel eerlijk was, dat hij haar zo liet lijden.

De onderlinge competitie op school, werkte enorm ontmenselijkend op de leerlingen van de school. De goede leerlingen konden verzekerd zijn van een plek op de beste universiteiten van het land. Maar Intussen had Chung een lange en eenzame puberteit.

Uit die jeugd vertelt ze nog een andere gebeurtenis. Ze was zeven en met haar moeder te voet onderweg naar een tante in een afgelegen dorp.

Het was heet en het meisje was niet gewend om over een stoffige hete weg te lopen, die over bergen voerde en te voet een rivier over te steken. Haar moeder had haar onderweg allerlei verhalen uit haar jeugd verteld: hoe ze met haar zusters in de rivier speelde. Toen zij met haar moeder bij de rivier kwamen, begon haar moeder, kennelijk onder invloed van die herinneringen, zich uit te kleden tot op haar ondergoed en daarna ging ze in de rivier baden.

Chung was geschokt en schaamde zich dat haar moeder, die zich altijd keurig en netjes gedroeg, zich zo liet gaan. Hoewel haar moeder haar zei hetzelfde te doen, wilde ze niet. Toen haar moeder tenslotte uit het water kwam, begon ze bovendien nog luid een lied te zingen, dat Chung nog nooit eerder had gehoord. Ze danste terwijl ze zong en Chung dacht dat haar moeder gek was geworden. Ze voelde zich vernederd en hilde.

Later ontdekte Chung dat er meer van zulke tegenstellingen in haar moeders leven waren. Soms kwam er in haar gedrag een rauwe wilde passie naar vrijheid, die zeker niet bij zo'n keurige Koreaanse vrouw paste.

Zo leerde ze Chung die tegenstelling ook: aan de ene kant kreeg ze te horen een keurig meisje te moeten zijn, liet ze haar niet de traditionele taken doen, die meisjes geacht werden te doen tijdens feestelijke familiebijeenkomsten. Ze gaf haar in plaats daarvan geld om naar de bibliotheek te gaan.

Toen ze eens tegen haar moeder vertelde over haar gesprek met haar vriend en wat hij van haar verwachtte als ze getrouwd waren, terwijl ze dus zelf al studeerde, zei haar moeder: 'Hyun Kyung, trouw niet. Ik ben nu meer dan veertig jaar getrouwd.

Trouwen is iets dat werkt voor mannen, maar niet voor vrouwen. Leef het volle leven. Als je echt iets wilt vanuit je hart, vanuit je hele lijf, doe het dan. Aarzel niet. Als je geen geld hebt, verdien dan geld, ook als het betekent, dat je je gebruikte ondergoed moet verkopen. Je hebt altijd graag gestudeerd, werk hard om een goede wetenschapper te worden nu je nog jong bent. Ga naar het buitenland om te studeren. En als je tijdens je studie een goede Westerse man vindt die jou verstaat, je innerlijk verstaat, trouw dan met hem. Westerse mannen schijnen royaler te zijn voor vrouwen dan Koreaanse mannen.'

Haar moeder hield van haar. Ze nam Chung overal mee naar toe en ze versierde het meisje met allerlei kleurige linten. En ze vond haar het mooiste meisje van de wereld. Terwijl Chung zichzelf lelijk vond met een veel te platte neus.

Toen ze zich voorbereidde op het begin van de middelbare school en verdere examens, bracht haar moeder haar elke dag warme lunches op school, vers gekookt, om haar aan te moedigen bij haar studie.

Toen Chung bijna gedwongen was de school te verlaten omdat ze het inschrijfgeld niet kon betalen en ze besloot te stoppen met studeren, beloofde haar moeder het geld van vrienden te zullen lenen.

'De dag dat ze het geld zou brengen zat ik in de inschrijvingszaal.

Uren gingen voorbij, maar ze kwam niet. Vlak voor sluitingstijd, zag ik haar: mijn niet meer zo jonge moeder – ze moet toen in de zeventig zijn geweest – rennend naar de inschrijfbalie. Ze zweette, ze was uitgeput, maar opgelucht. Heel rustig legde ze het geld in mijn hand. Ik begon te huilen en vroeg haar waar het geld vandaan kwam. Maak je maar geen zorgen. God heeft voor het geld gezorgd. Studeer jij maar goed.” En ik hield van haar tot uit het diepst van mijn hart.’

Drie jaar voordat ze klaar was met haar studie in Amerika overleed haar moeder.

Op de universiteit

Met veel onderdrukte woede over haar armoede ging Chung naar de universiteit. Het contact met de studentebeweging was heel bevrijdend. Daar leerde ze het kolonialisme begrijpen en het neokolonialisme, die beide oorzaken vormden voor het lijden van haar volk. En voor het eerst van haar leven was ze er trots op om uit een echt arme familie te komen. Ze ging inzien dat armoede niet het gevolg was van pech of luiheid, maar van ongelijke machtsverhoudingen.

En ze was blij, dat haar land niet de oorzaak was van zoveel lijden in de wereld als zoveel landen van West Europa en de VS, die de landen van het Zuiden uitbuiten. Ze leerde er trots op te zijn, dat ze het kwaad van het kolonialisme, als inwonster van een van de derdewereld landen publiekelijk aan de kaak kon stellen.

Maar de studenten gingen zich ook allerlei vragen stellen over hun eigen cultuur, over de opleidingen, de massamedia, de regering, het militaire apparaat en de wetgeving van hun land.

Hoe meer Chung studeerde, hoe meer ze leerde begrijpen hoe hun cultuur werd verpest door de cultuur van de eerste wereld landen.

Door deze ervaringen leerde ze later ook het kolonialisme en het neokolonialisme in de theologie te ontdekken.

Gedurende haar hele theologische opleiding in Korea heeft ze alleen maar onderwijs gekregen in de Europese theologieën van Schleiermacher, Barth, Tillich, Bultmann, Moltmann enzovoort. Maar niets kreeg ze te horen over Koreaanse mensen en hun theologische gedachten.

Een van haar eerste doelen was het zich ontdoen van het theologisch imperialisme, zoals ze het zelf noemt.

Ze wilde haar leven niet verspillen aan het oplossen van theologische puzzels van de mensen die de oorzaak waren van het lijden van haar volk. Ze wilde haar energie gebruiken om de Aziatische cultuur te bestuderen en te luisteren naar de innerlijke stem van haar volksgenoten in hun strijd om te overleven.

Nog een moeder

De directe aanleiding om haar plannen in praktijk te brengen was de tweede bepalende gebeurtenis in haar leven. Drie jaar na de dood van haar moeder hoorde ze van een nicht over

het bestaan van haar natuurlijke moeder. Chung kon niet geloven dat ze nog een moeder had. Waarom hadden haar eigen ouders nooit iets over haar verteld. Nooit hadden haar vader of moeder haar genoemd, zelfs niet vlak voordat ze stierven. Ze besefte, dat haar echte moeder door haar ouders totaal uit haar familielieven was weggestreept.

Haar nicht woonde bij haar ouders en hielp in de huishouding, toen Chungs vader een enigszins belangrijke figuur was in de stad. Zijn vrouw kon geen kinderen krijgen en na vijftientig jaar wachten, wilde hij een kind van een andere vrouw. Hij wilde zijn kind, om zijn familie lijn voort te zetten. Daarom vroeg hij zijn vrouw een ci-baji, een zaad-ontvangster voor hem te zoeken.

Haar moeder vond een vrouw, maar haar man hield niet zoveel van haar.

En hij ging zelf op zoek. Hij vond een vrouw, die haar echtgenoot verloren had tijdens de Koreaanse oorlog. Ze leefde met haar moeder. Chungs vader volgde haar een paar maanden en kon haar eindelijk overtuigen een kind voor hem te baren. De vrouw baarde Chung en mocht haar bij zich houden tot haar eerste verjaardag. De dag daarna kwamen haar ouders naar het huis van haar moeder en namen haar weg. Haar echte moeder wilde haar niet laten gaan, maar ze kon niet tegen haar ouders op. Ze waren politiek en economisch machtig in de stad. Daarom moest ze wel opgeven. Chung zelf kon haar zich later natuurlijk niet herinneren.

Het is een ontroerend verhaal. Adembenemend vind ik ook.

Haar echte moeder bleef op de hoogte van haar leven maar hield zich stil. In de Confuciaanse samenleving worden vrouwen die een buitenechtelijk kind hebben, buiten gestoten. Ze worden door geen enkele wet, gewoonte of gemeenschapsstructuur beschermd maar behandeld als paria's. De maatschappelijke uitstoting houdt niet op bij hun generatie, maar geldt ook hun kinderen. Ook vandaag nog werkt die traditie op een heel subtiele manier door.

Chung schrijft na de eerste ontmoeting met haar echte moeder: 'Toen ik mijn echte moeder voor het eerst ontmoette werd er iets in mij opengebroken. Het was net als bij de doop: er werd iets weggewassen en ik voelde mij echt vrij.'

In een ander publicatie vertelt Chung hoe ze zag dat beide vrouwen, die veel van haar hadden gehouden, maar die elkaar haatten vanwege de bevoorrechte positie van de ander (niet kunnen baren), (wel een echte status als gehuwde vrouw hebben), beiden slachtoffer waren van de patriarchale en godsdienstige wetten en gebruiken.

Dat heeft haar ertoe aangezet te kiezen voor de Aziatische vrouwen en te strijden voor een theologie van de heiligheid van de vrouw.

Aziatische methode

De Aziatische feministische theologie heeft een eigen methode ontwikkeld. Deze heeft drie stappen:

- luisteren naar de situatie van mensen
- maatschappij analyse
- theologische analyse.

Zij begint dus bij de verhalen van vrouwen. Vrouwen leerden hun eigen concrete verhalen te vertellen en niet de literaire verhalen, die onder het volk de ronde deden en die van mannen afkomstig waren. Vrouwelijke theologen reisden het land af om die verhalen te horen. Door

het verhaal van die vrouwen leerden de Koreaanse theologes wat het betekent om je man te verliezen in de Koreaanse oorlog, of wat het betekent seksueel misbruikt te worden. Het deed de vrouwelijke theologen nog meer vastberaden te zijn, zich in te zetten voor gerechtigheid voor het eigen volk en die ook uit is op de bevrijding van vrouwen.

Uitgaan van eigen verhalen en bekijken of de bijbel relevante antwoorden heeft. Maar men weet dat de bijbel hun concrete problemen niet kan oplossen omdat er een grote culturele en historische kloof gaapt tussen de periode waarin de bijbel werd geschreven en de werkelijkheid van vandaag. Daarom gebruiken zij de bijbel als referentiekader om inzicht en wijsheid te geven, en niet als een van God gegeven onveranderlijke waarheid. Zij zien eerder dat de bijbel juist door westers imperialisme is gebruikt om hun overheersing in Azië te laten voort duren.

De strijd om weer de zon te zijn

Om een authentiek persoon te zijn

Sieth Delhaas

Het uitkomen van haar boek in een Nederlandse vertaling heeft alles te maken met het opzienbarende optreden van Professor dr. Chung Hyun Kyung (1957) tijdens de algemene vergadering van de Wereldraad van Kerken in februari 1991 te Canberra, Australië. De Wereldraad die om de zeven jaar bijeenkomt, had als thema voor deze bijeenkomst gekozen het werk van de Heilige Geest in de schepping.

Als de beurt is aan dr. Chung om over dit onderwerp te spreken, komt zij het podium op met zestien jonge Australische, Koreaanse en Aboriginal-dansers. Sommigen zijn gemaskerd, anderen slaan op gongs of dragen banieren. De aanwezige kerkdames en -heren rest niets anders dan enkele minuten naar dit fascinerende schouwspel te kijken. Als Chung haar toespraak begint vraagt ze de aanwezigen zich open te stellen voor de Heilige Geest en dat te doen op de wijze zoals de Australische mensen wanneer ze heilige grond betreden: met ongeschoeide voeten. Ze vraagt de door zeer uiteenlopende emoties overweldigde medegelovigen: 'Denkt u dat u dat ook kunt? Ik zou u allen willen uitnodigen met mij de heilige grond te betreden door uw schoenen uit te trekken en dansend de weg van de geest te bereiden.'

Hoewel ik ze niet gezien heb, kan ik me de gezichten van vele van de waardige mannen, hoogwaardigheidsbekleders en vrouwen voorstellen.

Het is een ongehoorde uitnodiging in dit gezelschap en ik vermoed dat deze toeschouwers met kromme blote tenen vervolgens naar het gebed van professor Chung hebben geluisterd.

Over dit gebed zullen velen later het oordeel *syncretisme* uitspreken. Nu is syncretisme ongeveer het meest onheilspellende woord, naast heidens en ketters, dat binnen het christendom te vinden is. Het betekent simpel gezegd: vermenging of versmelting van godsdienstige opvattingen of gebruiken.

Chung wil met haar gebed luisteren naar de kreten van de schepping en de kreten van de Geest die in haar woont. Vervolgens roept zij de geesten op van Hagar, de Egyptische zwarte slavin die werd uitgebuit en vervolgens afgedankt door Abraham, de stamouders van de joods/christelijke religies. De omschrijvingen van de zeventien geesten die zij daarna oproept, bevatten dezelfde prikkelende en kritische haken en ogen als de aanduiding van de situatie Hagar. Een ongewone benadering van de Heilige Geest en haar/zijn werk, kortom.

Lezeressen, die iets hebben gezien tijdens de televisierapportage van deze performance, zullen ongetwijfeld vanuit die ervaring het boek *De strijd om weer de zon te zijn*, gaan lezen.

Anderen die dit hebben gemist, maken weliswaar via het ‘ter inleiding’ van het boek hiermee kennis, maar missen veel van het absoluut ongehoorde gebeuren in dit gezelschap van kerkelijke grootheden en afgevaardigden en de moed waarover Chung kennelijk beschikt om deze uitdaging aan te durven gaan.

Welke krachten?

Welke krachten gaan er schuil in deze vrouw, dat zij dit optreden aandurft? In de eerste plaats kijk ik dan naar het citaat dat ze voorin haar boek heeft geschreven. Daarin geeft ze zichzelf en haar Aziatische zusters een opdracht, die zwaar en bijna onmogelijk is en die bovendien een taai uithoudingsvermogen zal vergen. In het citaat zegt ze:

De strijd om weer de zon te zijn is ontleend aan het gedicht ‘De verborgen zon’ dat werd geschreven door een Japanse vrouw, Hiratsuka Raicho. In dit gedicht zegt zij dat ‘de vrouw oorspronkelijk de zon was. Zij was een authentiek persoon. Maar nu is de vrouw de maan.’ Dat betekent dat Aziatische vrouwen eens zelf bepaalden wie zij waren maar nu afhankelijk zijn geworden van de mannen in hun leven die bepalen wat zij zijn. Daarom ziet zij de strijd van Aziatische vrouwen voor bevrijding als ‘De strijd om weer de zon te zijn’. Naar mijn mening naar heelheid weer.

Ervaringstheologie

Feministische theologie, waarmee Chung bezig wil zijn, is niet alleen een vorm van bevrijdingstheologie, maar tegelijkertijd gebaseerd op de ervaring van vrouwen. Vrouwen, zich bewust van de plaats die zij in haar cultuur, geschiedenis en godsdienst innemen, willen vanuit hun ervaring kijken naar wat religie, spiritualiteit en geloven (opnieuw) voor haar kunnen betekenen.

Als ervaring de basis is van die theologie, dan is Chung een uniek voorbeeld van een feministisch theologe. Haar boek begint met een uiteenzetting over haar eigen leven want het beoefenen van theologie is een persoonlijke en politieke activiteit. Onder het politieke verstaat zij allereerst dat zij dit doet als Koreaanse vrouw op zoek naar wat het betekent volkomen mens te zijn in mijn strijd voor heelheid en in de concrete historische strijd voor vrijheid van mijn volk.

Dat de vragen die ze stelt in haar leven van theologische aard zijn, betekent, dat ze erkent dat God een rol speelt in haar eigen leven, maar tegelijkertijd in het midden van haar volk – en in de totale schepping – aanwezig is. Daarom is theologie een gesprek met zowel jezelf als de gemeenschap.

Maar er is meer, ze stelt die theologische vragen niet in de eerste plaats omdat ze toevallig daarin academisch geschoold is, maar ze moet ze wel stellen omdat ze gedreven wordt door woede en hoop als derde-wereld-vrouw die weigert het slachtoffer te zijn van enige vorm van kolonialisme.

De ervaringen die voor Chung bepalend waren voor deze levenshouding, dwingen haar voortdurend haar eigen bestaan te reflecteren.

Een schokkende gebeurtenis voor haar was dat haar vader, toen zij tien jaar was, failliet ging en het gezin, waarin zij het enige kind was, van de ene dag op de andere straatarm werd. Ze verhuist van een buurt waarin het hele jaar bloemen bloeien en waarin men van alle

materiele gemakken is voorzien, naar een buurt waarin de kinderen arm zijn en vulgaire taal uitslaan. Vanaf dat moment zijn al haar inspanningen erop gericht om aan die buurt te ontkomen. Ze studeert keihard en wordt op de meest prestigieuze scholen toegelaten.

Intussen vraagt ze zich voortdurend af of God wel zo rechtvaardig is, als hij toelaat dat er arme en rijke mensen bestaan. Oog heeft ze ook voor de waanzinnige competitie op de scholen. Een wedijver die op de leerlingen een ontmenselijkende invloed heeft.

Er komt een eind aan haar lange en eenzame puberteit als ze naar de universiteit gaat en in de studentenbeweging terecht komt. In de discussiegroepen met medestudenten leert ze dat armoede en ook haar eigen armoede niet het gevolg is van pech in het leven of van luiheid, maar alles te maken heeft met machtsverhoudingen tussen mensen, instellingen en volken. Groeiend vanuit dat weten, wordt het een onderdeel van haar studie het kolonialisme en het neokolonialisme in de theologie zelf te onderzoeken.

Zijn de 19^e en 20^e eeuwse Europese reuzen in de theologie zoals Schleiermacher, Barth, Tillich, Bultmann e.a. niet evengoed een deel van het kolonialistische systeem? En waarom leert zij in die theologiestudie niets over haar Koreaanse mensen en hun denken over geloof en theologie?

‘Ik besloot dat ik mijn leven niet wilde verspillen aan het oplossen van de theologische puzzels van de mensen die de oorzaak waren van ons lijden.’

Haar moeders

Ze kiest voor een andere lijn van theologiseren. De oorzaak daarvan ligt in een andere ontdekking die ze doet tegen het einde van haar studie als ze voor haar promotie studeert aan het Union Theological Seminary in New York. Voor haar onderzoek keert ze voor een korte tijd terug naar Korea en ontmoet een nicht die in de tijd van haar geboorte bij haar ouders in de huishouding hielp. Chung's ouders waren gestorven. Haar moeder drie jaar voordat ze terugkeerde naar Korea.

Haar nicht vertelt haar dat ze naast haar overleden moeder een moeder heeft die haar het leven heeft geschonken. ‘Ik kon het niet geloven. Als het waar was, hoe kwam het dan dat ik nooit iets over haar had gehoord? Als dat waar was dan betekende het dat mijn overleden ouders mij bedrogen hadden. (...) Als ik echt een andere moeder had, een moeder uit wie ik geboren was, dan was deze vrouw in elk geval uit mijn familiegeschiedenis weggestreept, totaal onzichtbaar gedurende dertig jaar van mijn leven.’

In de tijd dat Chung's vader nog welgesteld was en in zijn stad beschikte over economische en politieke macht, wilde hij een erfgenaam ondanks het feit dat zijn vrouw geen kinderen kon krijgen. Na vijftientig jaar wachten, verwekte hij een kind bij een vrouw, wiens man gesneuveld was in de Koreaanse oorlog. Na een jaar haalden hij en zijn vrouw het kind bij Chung's echte moeder weg en knoelden zo met de geboortepapieren, dat Chung waarschijnlijk nooit de identiteit van haar moeder had kunnen achterhalen als haar nicht het zwijgen niet verbroken had. Toen besepte ze dat haar moeder een Koreaanse versie was van een surrogaatmoeder, een zaadontvangster (ci-baji).

‘Toen ik mijn echte moeder voor het eerst ontmoette en luisterde naar de verhalen over haar zware levensloop, had ik het gevoel dat er diep binnen in mij iets werd opengebroken. Het was net als bij de doop: er werd iets weggewassen en ik voelde me echt vrij.’

Vanuit die vrijheid gaat ze op zoek naar de oorzaak van het zwijgen van haar moeder die haar met zoveel liefde en zelfopoffering heeft opgevoed. Die ondanks hun armoede zorgde dat het geld er was voor de beste scholen. En Chung ontdekt, dat zowel haar arme ontkende moeder en haar tweede moeder slachtoffers waren van het systeem van de Koreaanse samenleving. Ze zag dat de beide vrouwen elkaar haatten, terwijl de man die dit leed had aangericht vanuit het samenlevingssysteem de haat verdiende.

Zoekend in het levensverhaal van haar beide moeders ontdekt ze waaraan die beide vrouwen de kracht hebben ontleend om te overleven in een situatie die veel lijden met zich bracht. Beide vrouwen vermengden en pasten al hun spirituele bronnen, die uit de Boeddhistische en Christelijke traditie en vanuit hun oude volksgeloof kwamen, aan elkaar aan en ontwikkelden een, zoals Chung het noemt, eigen comfortabele religieuze kosmos in hun harten. Het centrum van hun spiritualiteit was niet Jezus, Boeddha, Confucius of een van de waarzeggers. Het echte centrum van haar spiritualiteit was het leven zelf. Het was een zaak van het kennen met het lichaam.’

Vanuit die ervaring met haar moeders vindt Chung de nieuwe manier waarop zij wil theologiseren: ‘Leven-gevende kracht is het uiteindelijke criterium waaraan de geldigheid van elke godsdienst getoetst moet worden’ en ‘Kiezen voor de verachte vrouwen van Azië als de voornaamste context voor mijn theologie betekent het beoefenen van een theologie die rekening houdt met hun ervaringen.’

Die theologie heeft Chung tijdens de Wereldraadvergadering in praktijk gebracht, met alle risico’s van dien. Naast veel kritiek van Westerse theologen heeft ze ook dreigbrieven ontvangen in haar eigen land. Met deze keuze heeft ze laten zien dat theologiseren op deze manier, keuzes maken voor vrouwen en andere onderdrukten in de wereldpolitiek, geen vrijblijvende aangelegenheid is.

Voor Westerse feministische theologen en gelovigen is dit boek een ingang om door de ogen van Aziatische – door het Westen gekoloniseerde – vrouwen, te leren kijken naar zichzelf in/en haar politieke context. Deze Aziatische vrouwen kunnen hen inspireren te zoeken naar een bevrijdingstheologie voor Europa.

Chung en de Minjung theologie

Sieth Delhaas

Eén van de grootste problemen als we nadenken en bezig willen zijn met Aziatische theologie is het verschil in mensbeelden

In onze westerse cultuur bestaan bepaalde mensbeelden.

Niet één, maar velen. Er zijn ook vrouwbeelden.

Sterk gebaseerd op Griekse cultuur.

De Griekse filosoof Plato leerde: Het verstandelijk deel van de mens zetelt in het hoofd, waarvan de ronde vorm en de hoge, naar boven gerichte plaats de verhevenheid van dit deel symboliseert; het deel van de begeerte is gesitueerd in het onderlichaam en daartussen, in de hartstreek, ligt de toorn.

De concrete, belichaamde conditie van de menselijke ziel kenmerkt zich dus door een intrinsieke spanning: het onsterfelijke, aan de goden verwante deel van de ziel is verbonden met een sterfelijk, nauw aan het lichaam verwant deel van de ziel, zodat de mens een wezen is dat zich op de scheidslijn tussen hemel en aarde bevindt, tussen het dierlijke en het goddelijke in.

Uit deze uitspraak kun je je afvragen: wie beoordeelt wie in bijvoorbeeld de waardering van het lichaam.

Opvatting circa 1790. Door verlichting komt er een andere kijk op de mens. Hij is opvoedbaar. Dus positief te beïnvloeden, In de strafrechtelijke praktijk worden wrede straffen steeds minder acceptabel. Autoriteiten moeten zich op heropvoeding van delinquenten richten. Misdaadpreventie. Betere omgeving voor de mens zou ook betere mensen maken. Ook komt er in de loop van de tijd meer en meer verzet tegen de blinde gehoorzaamheid die van katholieken aan de paus wordt verlangd.

De kerkelijke hiërarchie wordt meer en meer gezien als een belediging voor de redelijke natuur van mondige mensen.

Onder burgers in de West-Europese landen ontstaan er gaande weg liberale ideeën over hun rechten tegenover de instellingen van de adellijke elites. Bijvoorbeeld in de loop van de 19e eeuw waren de meningen ten opzichte van de burgers grotendeels in overeenstemming met de volgende uitspraak:

*“Het is zowel onredelijk als in strijd met de wet wanneer privé personen menen dat zij geroepen of gemachtigd zijn zich onafhankelijk of direct te bemoeien met de grote politieke aangelegenheden van Duitsland, hetzij individueel of in vereniging met anderen, hetzij nu of in de toekomst”.*⁴

Christendom werd driehonderd jaar geleden in Korea bekend. Verschil in mensvisie. Filosofische en ethische ontwikkeling.

Anderzijds: Wat Chung zegt over de gelaagdheid vanaf het Sjamanisme, daartegenover kunnen wij stellen dat wij in Europa die kennis kwijt zijn geraakt. Wij bestaan uit teksten.

---

⁴ Wessels, L.H.M. & A Bosch, *Veranderende grenzen. Nationalisme in Europa 1815-1819*, p 397 (Nijmegen 1992)

Koreaanse vrouwen hebben niet zo'n duidelijk beeld over de mens. Zeker niet over het vrouwbeeld. Wat betekent volledig mens zijn vragen ze zich steeds weer af als ze het verbijsterende lijden en het onrecht van hun eigen levens en dat van andere vrouwen onder ogen zien, wat is de betekenis van het mens-zijn en de betekenis van bod omdat ze gekwetst zijn. Ze willen de zin van hun lijden ontdekken. Als ze dat niet ontdekken zullen ze nooit als waardigs en integere mensen kunnen leven.

De opvoeding van Chung gebeurde door tantes en moeders en op het moment dat je gaat vragen naar de zin van verdriet en lijden, begin je god te kennen.

Chung zegt: menszijn is lijden en in verzet komen.

Voor ons als we onze westerse mensbeelden bekijken en die van Aziatische vrouwen dan is dat onvergelijkbaar.

Vraag aan onszelf: wat is onze definitie van mensbeeld in 1997?

Mens-zijn is lijden voor Aziatische vrouwen, omdat lijden het belangrijkste aspect is van hun levenservaringen. Daarom moeten Aziatische vrouwen lijden onder ogen zien om te begrijpen wie zij zijn als mensen,

Vraag aan onszelf: wat moeten wij onder ogen zien om te begrijpen wie we als mensen zijn?

Vandaar uit komen Aziatische vrouwen naar de vraag wat de oorzaak is van hun lijden. Eigenlijk is dit een prachtige manier om iets te analyseren. Zijn wij daartoe in staat in een wereld waarin veel gebeurt?

Te veel misschien, maar waarin we zoveel van elkaar verschillen?

Goed, dat hebben wij ook geleerd. Ellende is te danken aan menselijke zonden, leerden wij in onze theologie. Die erkenning is alweer een nieuwe manier van onderdrukken, Daarin hebben wij geloofd, geloven we misschien nog.

De derde vraag van de Heidelbergse Catechismus waarmee ik ben opgegroeid en vele andere protestantse vrouwen met mij, is: Waaruit kent gij uw ellende? Antwoorde: Uit de Wet Gods. Want Christus is voor ons gestorven. Dus ook hier: lijden. Een niet te doorbreken cirkel,

Aziatische vrouwen zien een onderscheid tussen zonde van de onderdrukker en van de onderdrukten.

Zonde van onderdrukkers? Wat zijn die dan? Zonden als begeerte naar macht, prestige, kennis en rijkdom

Zonde van de onderdrukten? Hoe ziet die er uit? Ingewortelde zelfhaat, horizontaal geweld en domheid.

Zelfhaat: veroorzaakt door kolonialisme en patriarchaat.

Wantrouwen tegen jezelf en andere vrouwen, Geen zelfvertrouwen hebben in jezelf of andere vrouwen. Vrouwen moedigen andere vrouwen niet aanleiding te geven. Vrouwen richten woede tegen de onderdrukker op elkaar. Dit noemen we horizontaal geweld.

Aziatische vrouwen aanvaarden hun volle verantwoordelijkheid voor hun aanhoudende onderdrukking omdat die onderdrukking mede in stand wordt gehouden door hun gehoorzaamheid aan de onderdrukker en hun gebrek aan vertrouwen in zichzelf en andere vrouwen.

Burgerlijk fatsoen, je netjes gedragen zijn dus boodschappen die kunnen ontaarden in gevaren voor vrouwen. Zetten niet aan tot moedig optreden om zichzelf en medevrouwen te verdedigen.

Wat is Minjung theologie?

Midden tachtiger jaren dringt het in Nederland door. Te maken met eeuwenlange onderdrukking door buitenlandse onderdrukking van Korea door China, Japan en Rusland, Anderszins de binnenlandse heersers.

Minjung, dat is de arme onderdrukte en van zichzelf vervreemde massa die door machthebbers vooral economisch wordt uitgebuit.

Sinds de zestiger jaren is er in Korea een grote economische groei in Zuid Korea. Deze gaat ten koste van de arbeiders . Lange arbeidstijden en lage lonen.

Tegen deze economische onderdrukking heeft de Minjung theologie zich ontwikkeld. Het is een soort eigen Koreaanse bevrijdingstheologie. Deze is ook een gevolg van de komst van het protestantisme naar Korea rond 1830. De bijbel werd vertaald in de taal van het gewone volk,

Dr. Kim Young Bock, van het christelijk instituut in Seoul, leider van de Minjungtheologie schreef een vertaling in het *hangul*, de volkstaal. Die vertaling was geen toeval.

In die tijd waren er zware vervolgingen van de rooms-katholieke kerk die circa 1780 naar Korea kwam. Deze was vooral gericht op upper class. Door deze vervolgingen kwam de rooms-katholieke geloofsgemeenschap steeds meer terecht in de onderklasse, Hoe? Door verarming van de upper class, door verlies van goederen of vluchten?

De oorzaak was dat de onderklasse de Chinese karakters waarin de bijbel was vertaald niet kon lezen. Chinees was de taal van aristocraten, vergelijk het Latijn tegenover de vernacular, de landstaal van gewone mensen,

Protestantse zendelingen vertalen bijbel in vernacular.

Daarin spreken over het lijden waaraan men bloot stond. Door de taal kwam de protestantse kerk dicht bij de mensen. Die protestantse kerk – vanuit de officiële zending – kon zich zo identificeren met de Minjung. Het evangelie delen met mensen die leden onder de onderdrukking.

Dus Minjung – de laagste klasse, de min-jannen.

Bijbelse verhalen zijn niet systematisch, theologisch, filosofisch of dogmatisch uitgelegd, maar werden gewoon als verhalen verteld. Vergelijk het boekje ‘Het evangelie naar Solentiname, Zuid Amerika. Daar is hetzelfde gebeurd. De dorpelingen identificeerden zichzelf met de verhalen uit dat evangelie.

Het verhaal van Mozes is belangrijk in relatie tot Japan. Het bidden om een leider zoals Mozes. Als God een echte God zou zijn, zou hij hen zo'n leider sturen.

Leider kwam niet. De onderdrukking werd sterker.
Koreanen dachten: we zijn vast heel zondig,

Daarop beleden ze hun zonden: persoonlijke zonden, de fouten van de kerk, de zonden van de zendelingen, de zonden van de voorouders.

Over die actie kun je denken zoals je wilt.

De Koreanen zagen het als een verdieping van hun geloof. Dit leidde in 1907 tot een grote ervaring in de kerk.

Het christelijk geloof werd verweven met het lot van natie, vergelijk onze tachtigjarige oorlog in de zestiende eeuw. De Japanners verbieden het verhaal van Mozes in de kerk.

Deze historische ervaring werd de basis van verzet binnen het Koreaanse volk.

Einde Koreaanse oorlog in 1953. De deling in een Noord en Zuid Korea werd veroorzaakt door de snelle industrialisering van Zuiden,

Koreaanse intellectuelen zien in de jaren zeventig dat het grootste deel van de bevolking wordt uitgebuit door die industrialisering. In het land geen vrijheid. Herontdekking van thema Minjung na 40 jaar.

Aan de universiteiten ging men de eigen geschiedenis vanuit de Minjung bestuderen. Ook binnen de kerken werd Minjung herontdekt.

Immers, in jaren dertig was ook de protestantse kerk middels-class geworden. In de jaren vijftig en zestig had men niet of nauwelijks meer contacten met de steeds groter wordende groep arbeiders,

In de zeventiger jaren gaan speciaal toegeruste predikanten de fabrieken in. Zoals Disk hier. Fabrikanten ondersteunen predikanten. Evangelisatie geen succes.

Desondanks! Deze evangelisatiepoging werd wel de wortel van de Minjung theologie zegt de Koreaanse theoloog Kim.

Predikanten vertelden van Jezus, maar het sloot niet aan bij de ervaringen van de mensen, de arbeiders. Toen realiseerden de predikanten zich dat ze de omstandigheden van de arbeiders niet kenden. Voorbeeld doodslag Ajax-Feijenoord dit jaar (1997):

“Vijf jaar geëist voor moord op Ajax-supporter. ‘Die jongens stonden stijf van de drank en de drugs’ .De drie zijn de eersten van een reeks hooligans die voor de rechtbank moet verschijnen. Deze week komen in totaal veertien Feyenoord-supporters voor de meervoudige kamer. Daarna moeten nog 32 hooligans, onder wie ook een aantal Ajax-fans, zich voor de politierechter verantwoorden.”

De predikanten gingen met de arbeiders samenwerken in de fabrieken om hun omstandigheden te leren kennen. Daar is moed voor nodig. Daardoor leerden predikanten zelf hoe ze de bijbel moesten lezen in het licht van de ervaringen van de arbeiders.

Ommekeer in denken van predikanten. Ze probeerden het lijden, de pijn en de vreugde van de arbeiders te delen. Dat was het materiaal voor de Minjung-theologie.

Jezus deelde in zijn tijd de pijn van de onderdrukten onvoorwaardelijk.

Samen met Minjung vochten arbeiders en predikanten voor een betere toekomst. Aanleg waterleiding, betere huisvesting en medische verzorging. Voor anderen opkomen. In de fabrieken helpen met oprichting van vakbonden. Dan is er voor de kerken geen hulp meer van fabrikanten, maar ontstaat er tegenwerking. Want vakbonden en een mondige arbeidersklasse betekent tegenslag in de snelle economische ontwikkeling als je arbeiders opkomen voor menselijke waardigheid. Veel predikanten belandden door de geheime politie in de gevangenis. Gemarteld. Maar de ontwikkeling was onstuitbaar.

Traditionele theologische begrippen van genade, zonde en verlossing golden niet meer. Samen met theologen aan universiteiten kijken wat die ervaringen met armen theologisch te betekenen hadden.

Minjung: subject van de geschiedenis en van de maatschappij.

Minjung: speelt hoofdrol in de nieuwe maatschappij.

Minjung: zal een messiaanse rol spelen en soms wordt Minjung op een lijn gesteld met de Messias.

Minjung is in bijbels opzicht vanaf het begin Gods volk. (Israël)

Vanaf het begin zijn armen en slaven Gods volk. Daar begint het heil (Messias). Zij zijn de voorboden van het Rijk gods.

Het woord *Han* is onverbreeklijk verbonden met Minjung. Was al eeuwenlang een sleutelwoord.

Onderdrukt zijn, ongeluk dat je kan treffen. Natuurramp. Dus een gevoel.

Er zijn vier verschillende soorten *Han*.

- *Han* door onderdrukking door vreemde invasies en bezettingen. Je kunt het gevoel niet uiten.
- *Han* Yi-dynastie. Drie klassen: bureaucraten, aristocraten en eigenaars van grond en de armen en de slaven. De laatsten moesten produceren. Zij leden onder hun lot.
- *Han* ethiek zoals geldt in confucianisme. Daarin was alles voor de man. De vrouw moest zich opofferen. Als je als vrouw geboren bent betekent dat *han*. Vrouw-zijn is *han*-zijn.

Het is de internalisering van lijden.

Maar *Han* is ook de kracht om te overleven. Om de onderdrukking en het lijden te dragen. Het heeft ook een soort verlossend aspect.

Mensen die *Han* hebben kunnen na hun dood geen rust vinden. Hun ziel kan de andere wereld niet binnen gaan. De zielen van deze overlevenden blijven de levenden achtervolgen. De levenden moeten deze zielen tot rust brengen zodat ze uiteindelijk hun rust kunnen binnengaan.

Het hele land, vindt Chung Hyun Kung is vol *Han*. De doden roepen en smeken dat de *Han* verdwijnt. *Han* is de andere kant van onrecht en van zonde.

Zolang de rijken de armen nog uitbuiten groeit de *Han* en dus de onrust voor de levenden.

Han is een belangrijker begrip dan zonde, zeggen Koreanen. Mensen hebben geen macht nodig, maar kracht. Het vermogen om vol te houden. Door het lot van de Minjung te verbeteren gaan we in de richting van het koninkrijk van God.

Kerken moeten alle vormen van macht aan de kaak stellen.

Op pagina 86 van Chung's boek zegt ze:

'Aziatische vrouwen denken niet dat zij zelf vrij van zonde zijn. Aziatische vrouwen aanvaarden hun volle verantwoordelijkheid voor hun aanhoudende onderdrukking omdat die onderdrukking in stand wordt gehouden door hun gehoorzaamheid aan de onderdrukker en hun gebrek aan vertrouwen in zichzelf en andere vrouwen. (...) De onuitgedrukte woede en wrok die voortkomen uit hun maatschappelijke machteloosheid vormen een 'gezwel' in hun geest. Dit gezwel leidt tot een gezwel in hun lichaam, waarmee ik bedoel dat de onderdrukten vaak niet alleen geestelijk maar ook lichamelijk desintegreren.' Psychosomatisch. Koreaanse vrouwen en Minjungtheologen hebben een ander wijze van reageren op de zondige situatie van de onderdrukten aangegeven.

Onderdrukten worden vaak geestelijk en lichamelijk ziek. Armen en slechte gezondheid, vaak niet alleen door voeding. Vooral hier in Nederland. Je kunt van weinig leven. Maar het ziekmakende is de grote overdaad om je heen en de wrok die er ontstaat omdat je er geen deel aan hebt.

Onderdrukking lijdt tot gevoelloosheid en gespletenheid van Aziatische vrouwen.

Gevoelloosheid naar verlies van vermogen tot verzet.

- gescheiden van zichzelf, elkaar en God.
- is zonde van de scheiding.

Oorzaak voor vrouwen: kapitalisme en patriarchale samenleving, maar nogmaals vrouwen beginnen de eigen verantwoordelijkheid te zien, want onderdrukking wordt in stand gehouden door gehoorzaamheid aan hun onderdrukker.

Vrouwen zijn de Han van de Han; de diepste ellende.

Chung: ervaringen van Han en hoe Koreaanse vrouwen er mee omgegaan kan andere Aziatische vrouwen en onderdrukte mensen mogelijkheden bieden om te overleven.

Hoe gaan Koreaanse vrouwen om met Han?

1. Jung Han – berusting, aanvaarding. Veel godsdienstig-culturele tradities steunen deze houding. Het boeddhisme en het hindoeïsme zien het menselijk leven als lijden. Lijden betekent een normaal menselijk wezen zijn.

Leer van het noodlot; je verdient het. (new age en tussen je oren! Lot heeft alles voorbeschikt. Enige uitweg berusten, in vrede leven met je lot en plichtgetrouw je leven te volbrengen in de hoop op een beter leven later. Koreaanse vrouwen hebben hun droefheid over hun lot uitgedrukt in liederen, gedichten en dansen.

De protestantse predestinatieleer en de leer van het kruis verhevigden deze houding van de Koreaanse vrouwen. Dit christendom maakte hen nog passiever. Koreaanse vrouwen werden aangespoord in vrede te lijden zoals Jezus aan het kruis.

2. Han – ook kracht om terug te vechten. Koreaanse vrouwen zijn ook kwaad over haar lot. Won Han = zoeken naar wraak. Zoeken naar revolutionaire veranderingen.

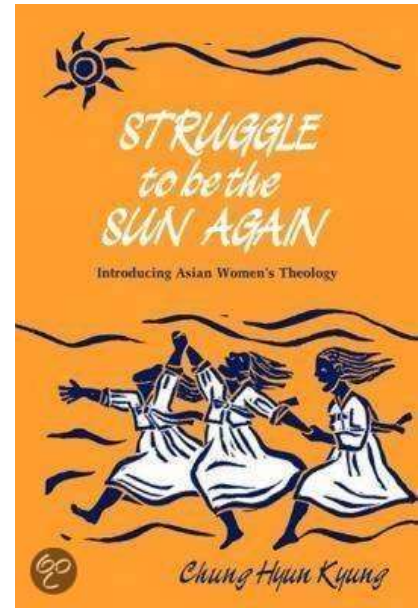
Han-pu ri is ontwarring van het web door het vermogen te overleven.

Liederen, dansen en zingen zijn zachte manieren van han-pu-ri.

Militante manieren van han-pu-ri zijn ontwikkeld door boeren, arbeiders, krotbewoners en de georganiseerde politieke vrouwenbeweging.

Iets van de laatste dertig jaar.

Veel vrouwelijke theologen zijn actief in het laatste. Lee Oo Chung heeft zich beziggehouden met lijden van Koreaanse vrouwen. Hoogleraar Nieuwe Testament aan universiteit. Daardoor baan kwijt geraakt. Onderzoek naar liederen door middel van volksverhalen en liederen hekelen Koreaanse vrouwen de hebzucht van politieke autoriteiten. Van priesters; godsdienstige instituten en de wreedheid van het patriarchale gezin, daardoor wanhoop overwinnen.

Drie bronnen

1. op het heden gericht optimisme. Koreaanse vrouwen geloven dat ze uiteindelijk de overwinning behalen in dit leven; niet in een later leven;
2. de overtuigdheid van je werk; het leven vieren in harmonie met de natuur. Voor Minjung vrouwen is de natuur de grond van het leven. (zie het artikel van Chung in het tijdschrift *Mara*) Het is nuttig om vreugdevol in harmonie met de natuur te zijn.
3. liefde tot de naaste. In mythen en liederen zal de vrouw het kwaad niet overwinnen door geweld, maar door een op de liefde voor de naaste gerichte wijsheid. Mannelijke goden worden uitgebeeld als gulzige vleeseters die het voedsel van hun naasten opeten en anderen geweld aandoen.

Vrouwelijke godheden worden uitgebeeld als landbouwwerkers die toegewijd haar werk doen en van de aarde granen en vruchten verzamelen en hun medemensen beschermen in plaats van hen geweld aandoen.

Meer recent: vrouwen vooral ook in militant verzet. Zie Japanse vrouwen in Peking (Tijdens de VW-Wereldvrouwenconferentie). Arbeidersbeweging en krotbewoners-beweging werden aangevoerd door vrouwen. Tegenwoordig veel vrouwenbewegingen tegen het kapitalisme en de patriarchale samenleving in Azië.

Chung Hyun Kyung ©-Paulino-Menezes